

FIIA 1/2010

COMMENT

Timo Behr
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Onko Välimeren unionilla tulevaisuutta?

EU:n eteläinen kumppanuuspolitiikka jäi tuuliajolle kun puolivuositainen järjestettävä Välimeren unionin huippukokous peruutettiin. Estääkseen alueellisen politiikkansa edelleen hajoamisen EU:n on toimittava nopeasti sen sijaan, että jäätäisiin odottamaan Israelin ja palestiinalaishallinnon epäsuorien rauhanneuvottelujen tuloksia. Niiden suhteen odotukset eivät ole korkealla.

Kaksi vuotta hukkaan

Espanjan äskettäinen päätös ”lykätä” Välimeren unionin valtion- ja hallitusten päämiesten puolivuositainen huippukokous marraskuulle täydensi masentavan kaksivuotiskauden EU:n Välimeren alueen suhteissa. Välimeren unionin oli tarkoitus uudistaa EU:n politiikkaa, jotta suhteet Välimeren etelä- ja itärannan valtioihin olisivat entistä tasapainoisemmat ja selkeämmin määritellyt. Käytännössä on käynyt juuri päinvastoin.

Riidat ovat repineet Välimeren unionia miltei alusta asti. Ensin riideltiin hallinnollisista rakenteista ja Arabivaltioiden liiton osallistumisesta. Sen jälkeen seurasi kuukausien pysähdys, joka aiheutui Israelin tunkeutumisesta Gazaan. Tämän lisäksi Välimeren unionia varten perustetun Barcelonan sihteeristön salkkujako poiki pitkän riidan. Riitojen seurauksena unionin työohjelman kuusi ”tärkeää aluetta” eivät ole juuri edenneet ja Barcelonan sihteeristön toiminta ei ole vielä edes alkanut. Koska monenkeskinen yhteistyö ei etene, Välimeren maat ovatkin keskittyneet kehittämään kahdenvälisiä suhteitaan EU:n kanssa. Tämä kehityssuunta vain edistää alueellista pirstoutumista.

Huippukokouksen siirryttyä marraskuun loppuun, nykyisestä tilanteesta ei näytä olevan helppoa

ulospääsyä. Kokouksen lykkääminen merkitsee sitä, että tärkeät päätökset Barcelonan sihteeristön budjetista ja säädöksistä viivästyvät edelleen. Huippukokouksessa oli myös tarkoitus nimittää seuraaja Ranskan ja Egyptin muodostamalle yhteispuheenjohtajuudelle, jonka tehtävänä on määrittää Välimeren unionin toiminnan pääsuuntaviivat. Koska puheenjohtajien heinäkuussa päättyvää toimikautta ei voi uudistaa eikä seuraajista ole tietoa, uusi kriisi näyttääkin väijyvän aivan kulman takana.

Mikä meni pieleen?

Yleisesti hyväksytty selitys suhteiden umpikujalle on se, että Lähi-idän rauhanprosessin romahtaminen halvaannutti Välimeren unionin hankkeen, jossa arabit ja Israel ovat tasavertaisia kumppaneita. Ajatuksenjuoksu vaikuttaisi järkeenkäyvältä. Suunnitellun huippukokouksen peruuttamista edelsi seitsemän arabijohtajan kieltäytyminen osallistumisesta yhteenkään kokoukseen missä Israelin eripuraisuutta aiheuttava ulkoministeri Avigdor Lieberman on mukana. Yhteisessä lehdistötiedotteessaan Ranska, Egypti ja Espanja selittivät huippukokouksen lykkäyspäätöstään sillä, että näin haluttiin voittaa lisää aikaa Yhdysvaltojen välittämille epäsuorille rauhanneuvotteluille.

Rauhanprosessin kariutuminen on heijastunut myös muihin yhteistyökysymyksiin. Alueen yhteiseen vesihuoltostrategiaan tähtäävät neuvottelut kariutuivat huhtikuussa. Syynä oli Palestiinalaisalueiden nimeen liittynyt kiista. Tämän lisäksi neuvottelut seuraavan puheenjohtajiston valitsemiseksi eivät ole edenneet, koska vain ani harva arabimaa kelpaa Israelille puheenjohtajadokkaaksi. Tästä huolimatta, vetoaminen pelkästään arabien ja Israelin kiistelyyn peittää alleen Välimeren unionin ongelmien koko kirjon.

Tosiasia on, että uusi unioni on muodostunut laajemman Lähi-idän konfliktien ja kriisien temmellyskentäksi. Esimerkiksi Turkin vaade Eufratin ja Tigrisin tulvavesiin on romuttanut Välimeren unionin vesihuoltostrategian ja Kyproksen kysymys hankaloitti sihteeristöön liittyvät neuvottelut. Tämä ei tietenkään vapauta Israelia ja palestiinalaisia vastuusta, tai vähennä arabien ja Israelin välisen konfliktin epävakauttavaa vaikutusta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että meneillään oleva kriisi olisi luonteeltaan pikemminkin rakenteellinen.

Välimeren unioni voi paljolti syyttää itseään nykyisestä tilanteesta. Kumppanuusprofiilin noston ja uuden, monimutkaisen koneiston luomisen myötä joidenkin Välime-

Käyntiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4 00160 Helsinki
Postiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
PL 400 00161 Helsinki
Puhelin
+358 (0)206 111 700
Fax
+358 (0)206 111 799

www.upi-fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

ren alueen kysymysten käsittely on mutkistunut. Samoin Välimeren unionin laajasti suitsutetut periaatteet yhteisomistajuudesta sekä yhteishallinnosta ovat osoittautuneet tyhjiksi lupauksiksi. Uuden unionin monimutkaisuus merkitsee sitä, että päätöksiä tehdään yhä enenevämmässä määrin pienen maaryhmän piirissä – avoimuutta ja konsultatioita vältellen. Tämän vuoksi jotkut osallistujamaat ovat yhä pettyneempiä prosessiin.

Tie eteenpäin

Tätä taustaa vasten EU ei voi enää odotella Israelin ja palestiinalaisten meneillään olevan kriisin päättymistä. Vaikka rauhanprosessi nytkähtäisi uudelleen käyntiin ennen marraskuuta, Välimeren unionin toiminta onnahtelisi edelleen muiden ongelmien takia. Jotta EU pystyisi estämään alueellisen politiikkansa hajoamisen, sen on toteutettava yhdistelmä pikaratkaisuja ja pitkän aikavälin rakenneuudistuksia.

Barcelonan sihteeristön pitäisi nyt kiireesti aloittaa työnsä ja edistää Välimeren unionin ydinhankkeita, kuten Välimeren aurinkosuunnitelmaa ja merten moottoreita. Tarttumalla toimeen Välimeren unioni kykenisi osoittamaan tarpeellisuutensa ulkomaille. Tämä edellyttää sitä, että tekemättä jääneet päätökset sihteeristön

säädöksistä ja pitkän aikavälin rahoituksesta hyväksytään mitä pikimmin. Yhtä tärkeää on ratkaista kysymys yhteispuheenjohtajuudesta. Yksi vaihtoehto on, että Egypti jatkaisi puheenjohtajuuttaan ”toimitushallituksena” siinä toivossa, että seuraaja kyettäisiin löytämään marraskuuhun mennessä. On myös tärkeää, että EU:n ulkosuhdehallinto ottaa puheenjohtajuusvastuun Ranskalta mahdollisimman nopeasti. Tällä ehkäistäisiin EU:n sisällä voimistuvaa vastakkainasettelua pohjoisen ja etelän välillä.

Jatkossa Välimeren unionin toimivuus riippuu sen kyvystä pitää kehityshankkeensa erillään Lähi-idän poliittisista kiemuroista. Huomiota voitaisiin kohdistaa vaihtelevasti yksittäisiin alueisiin ja kysymyksiin. Samalla tulisi lisätä ”epäpoliittisen” sihteeristön valtuuksia. Viime kädessä EU voi kuitenkin taata Välimeren unionin menestyksen käyttämällä sitä osana alueellisten konfliktien ratkaisua. Tässä on kuitenkin vielä paljon tehtävää. EU on viime vuonna pysytellyt varsin etäällä joistakin aluetta repivistä keskeisistä kiistakysymyksistä ja konflikteista